

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предлата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предлата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5.

У Сомбору 15. Маја 1892.

Год. XXIV.

ЈАН АМОС КОМЕНСКИ.

II.

После кратког прегледа бурног и мукотрпног подвижничког живота славнога Јана Амоса Коменскога, што је у предидућем брију Школског Листа изложен, да пређемо на посматрање његових књижевних дела, са којих се он прославио, не само за своје време, него и за све потоње векове.

Ми ћемо из тих огромних дела, само најглавније, мисли Коменскове овде навести моћи.

У својој Дидактици — коју је хрватски књижевни педагошки збор и на нашем језику с латиницом 1872. године издао, — Амос Коменски уметвује овако:

„Човек живи троструким животом. Први му је вегетативни у мајчиној утроби пре рођења.

Други је живот човеков узвишен анимални на овом свету од рођења до смрти, где се у ограниченом живом телу појављује, постепено развија и дела дух човечији у три правца као ум, као срдце и као воља. Овај земаљски живот човеков јесте школа, у којој се човек спрема и васпитава за трећи савршени живот. Тај трећи живот човеков је чисто духовни. Он почиње кад се земаљска храмина наша, наше трошно тело распадне на своје стихије и кад из њега ускрене дух да живи узвишеним духовним, небесним и безсамртним животом.

„Срећан је, ко се здрав роди ал тисућу пута срећнији је онај, који се овде на земљи за вечност достојно спрема.

„Човек је умни створ Божији; по милости Божијој господар над осталим Божијим видљивим створењима. Он носи на себи образ и подобје Отца небеснога.“

„Добродетељи, знање и побожност, треба човек васпитањем наставом, вештањем и молитвом да задобије уз припомоћ Божије

благодати у Христу, која нам даје нови живот, духовно препорођење у царству Божијем.

* * *

„Сви људи без разлике потребују наставу. Настава се има рано започети и трајати за цело време младости. Време младости јесте златно доба човечијега живота; то је доба само за учење способно а не за озбиљан какав други рад.

„Сви људи треба да се у детињству и у младости уче и васпитавају и то најпре и пре свега сваки треба да се учи на свом матерњем језику.

„Школе су нуждне за децу свију сталежа људских. Сваки па и најпростији човек треба да се у школи учи.

„Она је настава само добра, која је природи сходна и удешена према пријемљивости духа детињега.

„Ништа није у разуму што није најпре било у чулима. *Nihil est in intellectu, quod non prius fuerat in sensu.*“

Прва настава треба да је очигледна, а свака настава треба да се оснива на добром методу, и да се у њој поступа од познатог к непознатому; од ближега к даљему, од лакшега к тежем.

„Најпре покажи ствар, нека се деца с њоме свестрано упознају, па онда се тек с децом разговарај о тој ствари и упућуј децу да се очигледним посматрањем размишљањем, и срањивањем покушавањем и радом сама упознају са користним знањима и вештинама.

* * *

„Најпре покажи ученицима ствари, па се о њима разговарај, научи их правилно говорити и мислити, па тек онда прелази лаким и разумним начином на учење граматике тога њима већ познатог језика.

Сваки језик и свако знање најбоље се научи практично у говору и у саобраћају.

„Најпре нека се задају примери. Примери нека су многи и из њих нека ученици по упутству учитељевом проналазе сами правила.

„Пре свега ваља вештбати спољна чула, затим памтење, и уображање, па тек напоследку разум и разсуђивање.

„Ништа нека ученик неучи на памет, што није најпре познао и схватио, и што му се није омилило.

„Само оно треба учити, што има велику важност и по

стварни и по духовни живот човечији, а не треба децу са којекаквим непослицама мучити.

„Кад деца штогод науче, то треба да и подпуно добро науче и често понављају и у томе да се многим вештањем усаврше.

* * *

„Родитељи и учитељи, школе и старешине треба да саједињеним силама настоје, да се настава младежи олакша и омили да се ослади и пријатном учини. Што се човеку мили, то ће и најлакше и најбоље и најрадије научити.

„Ко своју децу пре учи туђему, страном језику, него што знају подпуно добро свој матерински језик, уподобљава се ономе, који би свог сина пре учио јахати, него што је ногом пошао.

„Учење других језика започети ваља онда, кад деца најпре у говору и у писму свој матерњи језик науче, а други језик учити ваља уз припомоћ матерњега језика и то један језик за другим ваља учити а не више језика уједанпут; јер тим се проузрокује забуна и збрка у мишлењу.

„Добар запт и ред нуждан је у свакој школи. Школа без запта јесте млин без воде.

* * *

„Настава треба да се почиње са познавањем предмета што су у дому у дворишту и у месту рођења детињег, најпре се учи своје пак се мало по мало прелази и на оно што је удаљено и туђе.

„Са реалним посматрањем а не са простим описивањем непознатих предмета треба наставу започети.

„Где се не може показати права ствар, ваља се помоћи *сликом*.

„Најпре ваља ствар посматрати у целости, па онда њене поједине делове и напоследку се опет ваља вратити на посматрање и упознавање целокупне ствари.

„Свака вештина учи се вештањем; писање се учи писањем, певање певањем, цртање цртањем, свирање свирањем, пливање пливањем. Ту није нужна унапред теорија, него одмах треба приступити пракси.

* * *

Примером старијих, навиком, и добрим заптом ваља младеж из ране младости привикавати умерености, уздржљивости, разборитости, пристојности, вредноћи и уредном животу.

„За рана ваља децу учити, да је сав овај живот наш само

припрема за вечни и савршенији живот, — зарана их упознати ваља са оним што је „једино на употребу“.

„Зарана ваља децу учити Божијему слову по светом Писму, привикавати их богомољи на дому и храму Божијем, добротинство им омитити и побуђивати их на милосрђе према слабима, болнима и сиромашнима, на плодотворну љубав ка ближњему.

„Младеж се има не само унутарњем, него и спољашњем Богопоштовању привикавати. Ово једно без другог није добро али заједно и у свези је природи човечијој сходно и за човека несеходно нужно.

* * *

У свакој породици треба да је доброуређена школа материнска, у свакој општини треба да постоји школа народна; у свакој области нужна је бар једна гимназија, а у свакој држави треба да постоји велика школа.

У школи материнској нека се васпитава свако дете на дому родитељском од рођења до навршене шесте године. Од навршене шесте до навршене дванајете године нека иде свако дете у школу народну. — За тим ко се мисли наукама посветити, нека полази до 18. године гимназију, па из ње нека прелази у Академију.

* * *

У школи материнској имају се вештавати спољна дечија чула особито вид, слух и пишање; ту се уче деца ствари посматрати, о њима размишљати и говорити; познати и љубити своје родитеље, и од њих слушати о благоме Отцу небесном који деци даје живот и здравље, који им је дао добре њихове родитеље, и који све људе као своју децу љуби па захтева да сви људи буду добри и да њега слушају и поштују своје родитеље. Ту у школи материнској упознаје се дете са браћом и сестрама, са сродницима и пријатељима, са слугама и млађима, са својим суседима вршњацима из суседства, па се уче како се ваља с другом децом лепо пазити а старије људе поштивати. Домаће животиње, врт и у њему воћке, шипрази и поврће, — двориште са стајама и студенцем, улица, место и околина места, — у коме деца станују и којом се проходају са својим родитељима, видљиво небо, дан и ноћ, ведро и облачно, све то јесу први наставни предмети, са којима се деца у материнској школи упознају; ту им се даје познавање бројева на прстима и на стварима у кући, познавање новца и најобичнијих мера; ту се деца у игри уче пријатно забављати, а уз то још и

депо певати, па помало и појати. Ето то би био задатак материнске школе, какву је замишљао Коменски, и која би ваљало да се налази збиља у свакој породици. В.

(Продужиће се).

О ВАСПИТАЊУ.

За награду.

Ријеч „васпитати“ или васпитавати, има два значења за човјека т. ј. васпитање има како у душевном тако и у тјелесном погледу дати човјеку све оно што му је нужно ради његовог опстанка и напредка у друштву. Другим речима, човек се има васпитати: морално, интелектуално, физички и практички, дакле развијати у сва четири наведена правца, што је боље могуће, јер су ти правци основ сваког општег и посебног благостања. А да човјек постигне морално благостање те да буде користан себи и друштву у коме живи, потребито му је из ране младости добро васпитање, и то: а) у родитељској кући, б) у васпитним заводима, које траје до човјековог пунољества, и в) у друштву, у ком се као васпитаник наводи; из тог се изводи „прахтика, која судјелује и то све доводи у сугласност, која хармонира, код свију оних људи, који су потпуно васпитани, што се друкчије зове: свестрано образовање.“

Пошто смо виђели што значи ријеч: васпитање, и дознали смо да је то исто васпитање названо и образовање. Но образовање има опет и другог значаја, пошто се образ може дати и мртвом тијелу. Но у педагошком погледу образовање се разумије тако исто као и васпитање. Дакле, васпитати или образовати некога, то значи дати људској — односно ђетињој души, правилну форму — облик, који ће се надаље усавршавати. А да се човјек усаврши то није друго ништа: до да човјек помоћу васпитања или образовања дође до врхунца потребитог знања.

Сад треба да видимо прво кога треба васпитавати, а друго, ко треба да васпитава.

У обичном животу, родитељ зове се хранитељ, јер храни своју породицу, тако исто и у васпитном погледу стоји: онај који васпитава зове се васпитач, или учитељ, а онај који се васпитава, зове се васпитаник или ученик. Очигледно је, да се овђе васпитач разумије онај који храни, а његов васпитаник разумије се да се храни. Но ова храна више се односи на душевно-моралну страну

човјека, него на тјелесно-материјалну. Но васпитач треба да има вавијек за свог или за своје васпитанике онолико хране, којом ће моћи потпуно владати са њим или са њима; а при том свагда мора бити добро смотренијем, какву ће храну давати једном или множини васпитаника. Из овог излази да при васпитном раду дјејствују два различна, т. ј. од њих једно је пунољетно и то је старије — учитељ или васпитач, а друго је млађе т. ј. младољетно и то је васпитаник или ђак. Учитељ не смије себе представити никада као савршеног, него то мора имати увијек на уму, да га та и иста потреба приморава, да се у свијем моралнијем односима у што већој мјери вјежба и усавршава, и то исто онако као што је потреба његовом ученику да од њега прими оно за чим је његова млада душа нагнута и пријемљива; јер што је човјек богатији тим је и већма могућнији, да учини свако добро дјело; па и учитељ, када буде извјежбан у моралу и моралној слободи, онда самим својијем моралнијем карактером овладаће са својим подручнијем ученицима, које свагда треба да има у својој души и срцу, као оне, које од њега очекују оно ради чега су се назвали ученици; а то ће рећи: васпитач никако и никада и ни у које време, не смије из вида изгубити с ким има посла, него строго на себе пазити: да су му пред очима душом и срцем они, који од њега самога очекују оно што ће њихову душевну (па и тјелесну) страну развити: да могу мислити и осјећати, аперцеповати, а да би им то могуће било, ваља учитељ да удешава према њихову узрасту и душевном развиту све оно, што им прича — предаје. Дакле васпитач има пред собом свети аманет, а тај аманет, а тај аманет јесте мали човјек — људи, који тек од свога васпитача очекује да га учини већијем. — Од њега тражи душа ученичка, са тијелом у сразмјери, да се обогати осјећајима, од којих ту тек има само клица, коју треба постепенијем његовањем подизати и подићи, у противном случају, ако не буде вјешти познавалац моћи дјечије душе, те стане на њих гомилати оно што не могу поднијети, онда ће њихове клице закржљавити, те ће од таквих ученика постати мученици. Ово је што се тиче душевне стране ђетета, а односно тјелесног развића, колико се буде тицало васпитача, он је дужан тако исто постепено према времену и снази дјечјој исто удешавати. Но да би све тако добро ишло, треба васпитачу да зна како ће са повјереним му ученицима поступати, а да би то знао неопходно му је потребита предходна спрема, која се може задобити у заводима у којима се може обогатити знањима из природних и друштвених наука, са особитим

погледом на оне науке, које се искључиво баве васпитањем човјека; но не смије ни друге науке заборављати, јер су оне помоћнице једна другој у сваком погледу, јер узалуд би било сво знање педагошко, без знања: антропологије, психологије итд. итд., пошто све науке у сагласности стоје и једна другу условљава на корист човјечанског знања. Излази дакле, да васпитач мора бити колико је више могуће енциклопедиста у свијем струкама науке а у педагогији специјалиста. Науку о васпитању дакле, не смије никада са ума губити, а добро је да му се и у руке што је чешће могуће налази, јер нема правилна правила а правила правилна излагања дивно систематички упућују васпитача како ће поступати са подручнијем ученицима. У кратко: васпитач мора знати науку о васпитању онако, као што се изискује и мора се изискивати најстрожије од васпитача да је он образован у свим потребитим наукама, које стоје у вези са васпитањем а особито да зна педагогију како општу тако и посебну, која ће својим као што рекох правилним упутством показати васпитачу начин — метод, за сваки поједини предмет да њим дијете научи, а у противном случају он ће га намучити.

С тога велим сваки наставник — васпитач, који не познаје методе, појединих наставних предмета, а то значи: да зна распоредити наставну грађу да буде лака, интересна и лако пријемљива за умове малих слушалаца, па ће разумије се тако лијепо распоређена и удешена грађа бити од користи ученицима а на задовољство учитељу, што наравно иначе не би могло бити. Уз ово мора свагда васпитач да има у виду васпитна начела, јер су она у великом важна при васпитном раду, и без знања истих недостојан је сваки онај васпитач у данашње вријеме, који ступа преко прага оне куће што се школом зове.

Но васпитач ако и зна, а мора да зна све начине и сва начела у теорији, ваља му имати то на уму, да се не задовољи тим, што их је у школи научио, него да се потруди да своје знање што скорије изведе и примијени на практику а практика ће му пружити искуство а из тога ће му изаћи на сусрет помоћ — олакшица у његовом заиста трудном, али по све узвишено-племенитом раду, јер у противном случају може промаштити главну цијељ; а да је тако ја сам то на мени горко искусио и то првих мјесеца свог учитељствања; јер сам био исто као на примјер: занатлија, који има знање како се што ради, а при том изишао из школе, а тамо се

WWW.UNIBG.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

није практиковао, колико је требало, па је улегао у своју радио-ницу, и ту су му били сви халати, али за дуго у почетку са њима није могао употребљавати ни ништа доброга начинити. Одовуда се изводи: да практика са искуством све у склад доводи; за то васпитачу као што смо рекли почетком ићи ће посао врло трудно и хрђаво, ради тога као што се види: треба му вјежбања, треба му искуства и практике, ако мисли да му се у раду може јасно виђети оно што је најважније а то је техника, и када то постигне, постигао оно, што је за васпитача велика срећа и облакшица а за васпитаника његова корист и напредак а то је оно што се зове практика. (Свршиће се.)

ВАСПИТАЧЕВ УТИЦАЈ

на детиње друштвено понашање и владање.

— По дру А. Кишу и дру Ј. Ерегу. —

Позив детета јесте, да ступи у свет, да онде у додир долази с људима, са својим ближњима и да с њима — раме уз раме — ради како на сопственој, тако и на срећи целога човечанства. С тога је потребно да га васпитање и на то спреми.

Нема сумње, да из дружења могу како велике врлине, тако и замашни пороци да потеку. Оно рађа саучешће, захвалност, пријатељство, услужност, љубав, бол, и узајамну радост, правдољубље и т. д.; али не да се ни то порећи, да се њиме не хвата и себичност, освета, злурадост, зеоба, мржња и т. д. Поред свега тога ипак се не може препоручити, да се дете одстрани од спољњег света; јер—и кад би смо га сачували за време васпитавања од сваке околности на зло, чим би самостално крочило, спотакло би се, дајући нам узрока, да се бојимо, да ће по њега оно, што му је непознато, па све — ако је и порок, баш тм више — привлачне снаге имати. Од тих незгода и невоља — дакле — помоћу осаме не бисмо у стању били, да га заштитимо, а — на против — све оне врлине, што се тек у друштвеном животу развијају, не би се могле при- својити. —

У осталом — то се и само по себи види, да је човек на друштво упућен. Већ и дете жели другове и та његова заједница не само да ће нове снаге у њему изазвати, него ће такмачење, т. ј. жудња за истицањем на већи степен подићи и оне силе, што их је од пре добило. С тога препоручујемо неговање склоности за

друштвеност, но чувати се ваља од претераности и држати се граница, како та тежња и у детета не би прешла у срдњу и дурљивост одмах, чим би оно без икога остало, те да га обузме досада и све њене рђаве друге.

Сврха дружења је, да развије у малиши врлину срдачне племенитости, сажаљења, љубави к ближњима, а да искорењује и угушује себичњаштво светску мржњу, презирање и омаловажавање сабраће. Ово се постизава делимиче неговањем добрих наклоности, делимиче пак стајањем на пут рђавима наклоностима.

Што се тиче нагињања к ваљаноме, главно је, у колико се може, да васпитаник из почетка добре стране људства упозна. Ако му пре времена износимо слике зависти, варања и т. д., чега се међу људица налази, — ако непрестано узимамо рђаве стране човечјег значаја (карактера) пред њим, онда немојмо ни очекивати, да љуби и поштује све ближње. Док у детету — бар у неколико — до сталности не дође врлина љубави према људима, чувајмо га од утицаја противности! Но чим већ не морамо више страховати, да ће коров угушити племениту биљку, добро ће бити, да полако привикавамо дете и на ту мисао, да на свету има и неваљалаца; јер, кад би без тога знања ступило у живот, онда би могла она нискоост, што би онде нашао његово поверење у наше морално васпитање пољуљати, па — шта више и са свим уништити.

Да негујемо племените осећаје и чувствовања у детету, настојмо, да исте из почетка у што ужи круг сузбијемо. Нек оно што пре научи: што живље љубити и поштовати родитеље, браћу, сестре, васпитаче, рођаке, чељад, саученике и другове у игри. Она срдачност и они племенити примери доста су за неговање дечије племенитости. Матерња љубав, која ће свако лично уживање жртвовати за своју милу децу, — очева неуморна вредноћа, којом се не само за морално, него и за материјално стање целе породице стара и да исту брани од нападаја спољнега света, — подела саучешћа у деце при сопственој и родитељској радости и жалости, — она једнакост, по којој сви једно другоме великом готовишћу услужни, не дозвољава, да у детету корена пушта себичност и тежња за надмоћу, злоба, пакост и т. д. Али и из овога круга искључимо све, што је подло, ниско; привикавајмо дете, да услужно бива према другима! Врлина само вежбањем постаје својином, а речи и привидност баш ништа не вреде! С тога нека нам не буде брига то, да се дете н. пр. по одређеној формули јавља и поздравља,

моли, или да се радује и тугује, него да у својој унутрашњости осећа оно, чему — ако и невешто — спољашњега израза даје.

Рђаво поступање с млађима и заповедање ни онда се детету не сме дозволити, ако му и буде доцније могућно. да држи слуге. Чељад је очева, а не његова, па за то, кад хоће што да му она учипи, нека наредбу одене у облик молбе. Ако детету рано дозволимо, да се над одраслима, па ма да су они и у служби, растреса и да с њима сурово поступа, ласно ће изгубити скромност и владу над собом. Али и кад му се то не допушта, ипак треба да га задржавамо од претеране поверљивости према истима, да не би при својило од чељади, која су обично из нижег сталежа простог народа, махне и зле обичаје.

Услед породичног васпитања често се многи недостатци укрене у васпитанику и није чудо, ако размажено дете, а тако исто и остављено, пренебрегнуто — себичним постане. Кад је оно средиште друштва, кад му родитељи и млађи служе, ако с овима другима због њега и неосновано лоше поступамо, то се не чудимо, ако без саучешћа остало буде према ближњима; По највише су болешљива и отмена деца, јединци и јединице изложене опасности, да се у том правцу криво васпитају.

Том се злу само тако доскочити може, ако деца долазе у додир са својим вршњацима. За ту целъ је најбоља прилика јавно училиште. Овде се врло често склопи таково пријатељство, што се на цео живот распростре, а то не бисмо смели узнемирити ни онда, ако нам и не би оно потпуно по вољи било. Шта више: ни пријатељство са лошијом децом у погледу владања, кад је тек онако пролазно, није толико шкодљиво, као што је осамљење, изоловање. Ако веза пријатељства постоји, пази на верност, не узимај у обзир потказивање, а ако се споречкају, остави их, нека се сама изравнају!

Многа погрешка у дечијем друговању излечи се и онда, ако се васпитач ни најмање ту не меша. Прзница, јогуница итд. дочекаће, да не ће за њ нитко марити — тако, да ће на послетку принуђен бити, да се понизи, ако хоће, да га у друштво за игру приме. Сујета и охолост излечи се посрамљењем, уображена и олака деца најћи ће на делију, невежа ће и смејан бити, па ће тако пазећи боље на себе да изглади недостатак. Тром ће окретнијим постати међу живахнијима, а страшљивац и мекушац — слободнијим, чвршћим итд. И ако се — дакле — по које погрешке у друштву

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

могу за дете да прилепе, какове су оне, што поничу из кривог схватања о поштењу, ипак нам треба за ово што овде наведосмо школу сматрати!

Превео

Ив.

ПРЕДЛОГ

за уредбу о умировљењу стално намештених чиновника код народно-црквених митрополитских и епархијских власти, професора српске православне богословије, српских православних гимназија у Срем. Карловцима и у Новом Саду, професора српских вероисповедних учитељских школа и учитеља и учитељица српских вероисповедних виших девојачких школа и о мировинском фонду за те чиновнике и особе учитељског звања.

ГЛАВА II.

О обскрби чиновника, професора, учитеља и учитељица, те удова и сирочади чиновника, професора и учитеља.

§. 22. Предужење.

Удова, која је избор једанпут учинила, не може од истога одустати. Ако она удовица, која си је мировину придржала, остане и после свог другог супруга удовицом, добија своју мировину почињући од дана смрти свог другог супруга, ако прописани увети за исту још увек постоје.

§. 23. Ако удовица у оно доба, кад јој је муж умро, има најмање двоје деце, испод узраста прописаног овом уредбом, добија за свако дете васпитну припомоћ.

§. 24. Васпитну припомоћ добија удовица за свако дете испод узраста означеног у §. 20. и у том случају, ако се треће дете при смрти мужевљевој још није родило, али за посмрче од дана, кад се родило.

§. 25. Удовице добијају у име васпитне припомоћи за свако дете, које има и док има право на васпитну припомоћ, годишње $\frac{1}{6}$ своје мировине, и та се месечно унапред исплаћује:

§. 26. Мировину и васпитну припомоћ деци почињу удовице уживати од првога дана следећег месеца после смрти мужа.

Мировину пак престају уживати:

а.) са концем месеца кад су се наново удале,

б.) са оним месецом, кад умру.

§. 27. После смрти удовице матере или удовца оца добија свако сироче у име васпитне припомоћи годишње $\frac{1}{3}$ материне мировине, али износ васпитне припомоћи свој деци не може бити већи од материне мировине.

Ако дакле више од троје деце имају право на васпитну припомоћ, онда се има материна мировина на сву децу подједнако разделити.

§. 28. Ово право губе деца, ако се неморално владају.

А деца, којих се отац, оженио у стању мира, а после женидбе није више активно служио, немају никако права на васпитну припомоћ.

Напротив задржавају деца то право, ако им мати није живила с му-

WWW.UNIBELGRADE.BIBLIOTEKA

жем при смрти мужевљевој, или ако им је мати изгубила своје право на мировину са своје кривице, или ако им се мати после очине смрти удала.

§. 29. Васитна приномоћ деце не може се отправнином заменити.

ГЛАВА III.

О мировинском фонду.

§. 30. Мировински фонд оснива се на овај начин :

а.) сваки чиновник, професор, учитељ и учитељица ће у првој својој години службе у месечним оброцима уложити у мировински фонд једну четвртину редовне плате, па толико исто улаже и на исти начин од сваке повишице своје плате; дочим је за остале године свога активнога службовања обвезан у месечним оброцима уредно уплаћивати 2% своје редовне плате;

б.) у тај фонд улази и писарничка пристојба од хипотекарних зајмова, који се из народно-црквених фондова издају.

§. 31. Уложени новац не издаје се никеми ни у каквим приликама из мировинског фонда натраг.

§. 32. Овим фондом руковаће главно управитељство српских народно-црквених фондова у Карловцима, и водиће засебан рачун о њему.

ГЛАВА IV.

Прелазна определења.

§. 33. Да би овај мировински фонд одмах у живот ступити могао, уноси се у њега сва до сад прикупљена писарина (§. 30.) која постаје тиме његовим саставним делом.

Док овај мировински фонд не достигне ону висину, да буде у стању све доспеле мировине подпуно подмиривати, даваће му се годишња субвенција из народно-црквеног неприкосновеног и клирикалног школског фонда, која ће се према исказаној потреби у саборски прорачун увршћивати.

§. 34. Чиновницима, професорима, учитељима и учитељицама горе означених завода, које ова уредба, кад у живот ступи, у служби затече, урачунавају се у горње службе све године, које су у служби до тога дана провели.

§. 35. Чиновници и особе учитељског звања, које ова уредба, кад у живот ступи, у служби затече, имају одмах почети у мировински фонд у месечним оброцима уплаћивати једну четвртину својих у §. 6. назначених редовних берива, и морају ту четвртину потпуно уплатити у течају једне године дана. Истим начином имају у року од једне године такођер уплатити четвртину сваке повишице, која ће им се касније у име берива дозволити.

Поврх тога обвезан је сваки чиновник и свака особа учитељског звања, да за све остале године свога активнога службовања, које следеју иза прве уплаћене четвртине, још по 2% својих редовних берива у месечним оброцима уплаћује у мировински фонд.

Уплаћивање прве четвртине може се уз дозволу саборског одбора место у једној обавити у три године, ал и тада је дотичник само прве године ослобођен од плаћања 2% износа од редовни берива, као што је ослобођен од плаћања 2% износа сваке повишице редовних берива течајем прве године иза њене дозволе.

Ни један не може у уживање мировине ступити, док није горе споменуто четвртину својих последњих редовних берива у мировински фонд уложио. Из седнице саборског одбора држане у Карловцима 21. Децембра 1891. (2. Јануара 1892.)

Георгије с. р.
Патријарх.

НАРОДНА НАСТАВА У ФРАНЦУСКОЈ.

I.

Народне школе.

Школе у Француској су народне или државне.

Године 1791. донешен је закључак, да се оснује општа јавна настава за све грађане, бесплатно за оне науке, које су свакоме потребне; а васпитни заводи биће подељени у све крајеве државе.

Овај закључак све до године 1833. није изведен. Те године изишао је први закон о народној настави. У овом закону је полажење школа, само за сироту децу било бесплатно, остали су плаћали. Полажење школа није било обавезно, али је свака општина дужна била издржавати једну мушку школу. Сваки учитељ морао је имати оспособљење, а плата му је била осигурана. У поменутом закону одомаћене су, као нова установа, више народне школе.

Закон од год. 1867. важан је с тога, што се у свакој општини, која има 500 становника, налаже, да подигне женску школу; да сву сиромашну децу бесплатно у школу примају, а препоручује да општине подижу школе, које ће сва деца бесплатно похађати.

Поред свих ових нарадаба ипак је стање француских школа још и у 70-им годинама било врло жалосно. Један француски статистичар када је 1873. год. приликом бечке изложбе, упоређивао државе по њиховим школама, Француску је метнуо на 20. место. Године 1860. министар је расписао награде за учитеље, који ће писати о стању школа и нужним поправкама на истима. Од прилике 6000 рукописа стигло је. У многима се туже на рђаво стање шк. здања; здања су малена и нездрава; деца у њима онесвесну и готово да се подаве. Има општина која има до 300 за школу способне деце, а места у школи је само за 70. У неким местима у шталама држе школу. Има где шк. дворана служи учитељу за стан и кухињу. Неке школе смештени су подручјима, место служе се даскама, које су поређане по камену. Унутарњи изглед школи је био врло жалостан. Успех у наукама мален тако да је $\frac{3}{4}$ ученика без икакве науке школу остављало. С тога се на све стране тражило поправљање у школама и науци.

Године 1881. издата су два закона за школе, од којих се у првом укида право свештеницима да могу без осспособљења учитељевати; у другом се наређује бесплатно учење у свима основним школама.

У закону од 1882. наређује се обавезно учење за сву децу од 6—13 године; јавне школе су сасвим неутралне у погледу вере. (Седмично је одређен један дан у који се деца код куће од својих родитеља у вери поучавају.)

Осим ових закона има још читав низ зак. наређења у погледу наставе. Године 1886. поново је претресан закон о настави и школама, и у томе закону је изречено, да су само оне школе јавне, које издржава држава, жупаније или општине; све друге и приватне школе. У јавним школама могу делати само цивилни учитељи.

Народним школама управља министар просвете, а помаже му школски савет, који надзирава наст. планове и начине настављања у нар. школама; овај савет и највиша власт у дисциплинарним стварима.

Цела Француска је подељена је 17 шк. округа. У сваком округу има један окружни шк. управитељ, поред кога се налази надзорника онолико колико је у ком округу потребно.

У свакој жупанији има по један школ. надзорник, који у педагошким стварима стоји под надзором окр. гл. управитеља, а у стварима учитељским под надзором жупанијског управитеља (*prefet*).

У свакој жупанији образован је по један школ. савет. Овоме је председник жупанијски управитељ, подпредседник шк. надзорник а чланови савета су: 4 жуп. саветника, управитељ учитељске или учитељичке школе, изабрана 2 учитеља и 2 учитељице, и 2 од министра именована шк. надзорника.

Посао овога савета је: одређује број, име и место школи у појединим општинама; одређује број помоћних учитељских места код сваке школе; зготовљава шк. законе; надзирава рад у школи и начин предавања; има дисциплинарну власт у споровима међу учитељским особљем; даје мишљење о дисциплинарним казнама.

(Наставиће се.)

ПОЗДРАВНИ ГОВОР

К. Радељевића учитеља, при св. Савској беседи у Градачцу 1892.

Многоштовани зборе!

Данас раном зором одјекнуше „звучи“ звона са црквене куле на свечетир стране света, и дадоше знак свему српству, српству велим и оном — који и у најмањем кутућу живи, да се данас 14. Јануара 1892. годоне навршило шест година — преко шест и по века, од како се из овог кратког земаљског живота преселио у вјечност св. Сава просветитељ српски, Стевана Немање, син Растко, а у калуђерству Сава.

Многоштовани зборе, кад бих све овде навео што је св. Сава српском народу чинио и због шта њега српски народ данас тако живо слави и светкује — као светитеља? то би ме сасвим далеко одвело. За које држим — да ми није сад баш тако потребно толико о св. Сави даље да говорим. Ево зашто: Вама је свима познато многоштовани зборе, да — од како је Његово Величанство, наш премилостиви цар и краљ Фрања Јосиф I. ослободио ову нашу домовину, да се са одобрењем Његовог Величанства, а настојавањем високе земаљске владе, и то не само по вароши и варошицама, но и по селима у свој Босни и Херцеговини, без разлике вероисповеди, подигле школе и уредиле тако — да ђаци данас у српским основним школама још у другом

www.univerzitet-ska-viblicioteka.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
разреду, слушајући од старијих разреда, већ нешто знаду о св. Сави; а ђаци трећег разреда, они већ знаду нешто причати, као о животу св. Саве; а ђаци четвртог разреда, тако живо причати знаду, не само о животу св. Саве—но о свој породици Неманића, као о најглавнијој тачци у историји Срба тако, као баш да живе слике гледају, или баш, као да су и они онда у оно исто доба са Неманићима били. Па ето с тога држим да ми није сад баш потребно о св. Сави даље да говорим.

Многоштовани зборе, но и ако нисам говорник то ћу ипак, колико ми силе моје доносе, у најкраћим цртама, да продужим мој говор о том: Како постадоше у српског народа „славе и светковине.“

Од како се „просвета“ поче ширити међу народом, на мах се пађе и људи таквих, који се латише да се узвише над својим савременицима, те целог свог живота трудећи се за оним — што је дужност сваког човека, а то је: за своју отаџбину одрже, и свој нард прославе.

Но пошто српски народ у раније доба не беше тако умно развијен, као што беше други сретнији народи, да са подизањем „надгробних споменика“ свој народ — као и своје великане прославе. Српски народ у место тога, уреза себи у душу: да поједине од својих великана узме себи за светитеље, те им је помен — како у црквама — тако и на зборовима, у одређеним данима чинио, и тако је у том, као и у „креним“ именима, српски народ, а особито у Босни и Херцеговини, и своју православну веру до данас сачувао. И отуд тако постадоше у српског народа „славе и светковине“, које и ми, као потомци њихови то све живо прихватисмо и одржасмо, у нади — да ћемо и ми тај свети до данас верно сачувани аманет предати своје млађем српском нараштају, а надамо се, да ће и он исто тако знати поштовати, и прослављати сваке године на данашњи дан — данашњег Светитеља и просветитеља српског Саву — као што га и ми ево данас прослављамо.

И тиме ћемо се онда заиста одужити и св. Сави, а тиме ће мо се уједно одужити и оном светитељском позиву: „Придите чада послушајте мене, страху Господњу научу вас!“

Д О П И С.

У Мољу 17. Априла.

Са тужним срцем јављам Вам, да нас је грозна несрећа задесила, на име изгубисмо нашег вредног и нигда заборављеног г. учитеља Лазу Јосимићића. Служио је код нас 25 година као узор учитеља, као дика и понос српства особито нама Молчанима. Радио је и трудио се за цркву, за општину, за добро свога народа, али увек пред свачем му је школа и позив свој предњачио.

Да је такав био, сведок му је његов укол, где изађе и мало и велико, старо и младо, православни и иноверци да испрате свога љубљеног и доброг учитеља, одајући му последњу почаст испратив га до вечне му куће. Похвале достојни су и колеге му као Петровоселски и Ађански, особито пак г. Борјановић, који са својом дечицом, а испомагањем осталих г. г. учитеља

отпоја своме колеги последње „Вјечнаја памјат“. Осим тога и г. Ађански Акшамовић који се са нашим добрим господином као са својим и другом из Ђаковања опроштајном беседом опростио. А ја и сви они, које је покојник изучио за својих 25 год. учителовања драги наш господине, довикујемо ти : Лака ти црна земља и вечно ти насеље!!!

Један од његових ученика.

Н Е К Р О Л О Г.

Михаил Милетић свештеник дијецезе темишварске и парох у Србеком Падеју преселио се у вечност 6. Марта о. г. у 52. години живота свог. Покојник је био смеран и благе нарави свештеник и старао се да са сваким у љубави живи. Он је у младости својој свршио најпре учитељску школу у Сомбору, а затим је учио богословију у Вршцу, те је услед тога у чин свештенички ступио. Био је рођени старији брат покојног Светозара Милетића отличног учитеља Земунеког. Оставио је после себе удовицу са петоро деце, од којих је најстарији син Душан оспособљени ерб. нар. учитељ.

Чедомиљ Бошњакковић учитељ у Турији после дужег боловања преминуо је у месецу Марту о. г. Био је благе нарави и вредан учитељ.

Љубица Богосављевићева учитељица у Фаркајдину преселила се у вечност у почетку месеца марта у Панчеву код својих родитеља где је и сарањена.

Рахила Дорословчева рођена Нинковић ербека учитељица у темишварском предграђу Фабрици после дужег и тешког боловања преселила се у вечност у Новом Саду код своје сестре госпође Ангелине Продановић рођене Нинковић.

Р А З Н О.

Дар школи. Стеван Грађански председник црквене олштине у Срб. Милитићу предлатио је Школски Лист за ербску вероисповедну школу у истоме месту.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На молбу подписаногa управ. одбора изволела је славна и родољубива књижара Луке Јоцића у Новом Саду учитељском друштву земунекога котара, за утемељење друштва књижнице, поучних књига у вредности од 25 ф. и 35 новч. поклонити.

Управљајући одбор изрече тој славној књижари своју најтоплију хвалу са жељом : „Угледале се и остале наше родољубиве ерпеке књижаре у овај племенити чин. Живила.

За управ. одбор учитељског друштва земунекога котара у Сурчину 21. марта 1892. Председник : А. Марковић. Тајник : Арсерије Нешић.

Издаје и уређује : **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.